

IZKUŠNJE GEODETA NA PODROČJU PROSTORSKEGA NAČRTOVANJA V SLOVENIJI V LETIH 1987–2007

EXPERIENCE OF A GEODESIST IN THE FIELD OF SPATIAL PLANNING IN SLOVENIA
DURING THE PERIOD 1987-2007

Jože Kos Grabar

UDK: 528:711

IZVLEČEK

V prispevku avtor z izobrazbo geodeta, usmerjenega v prostorsko načrtovanje, prikazuje osebne strokovne izkušnje, pridobljene v prvih dvajsetih let svojega profesionalnega delovanja v Sloveniji v obdobju 1987–2007. Prispevek kritično prikazuje področja in osrednje teme njegovega delovanja, ovrednoti znanja, ki jih je pridobil med visokošolskim študijem geodezije v letih 1978–1983 na ljubljanski fakulteti, podaja možnosti in praktični domet interdisciplinarnega (so)delovanja na področju urejanja prostora, zveze med profesionalnim delom in delovanjem v strokovnih združenjih ter ocenjuje aktualne družbene okoliščine delovanja geodeta na področju urejanja prostora v Sloveniji. Za naštetu je v prispevku podanih nekaj predlogov, katerih namen je dolgoročno izboljšanje (kolektivne) strokovne usposobljenosti geodetov-planerjev in njihovega družbenega vpliva ter vloge.

KLJUČNE BESEDE

geodet, prostorsko načrtovanje, Slovenija, izkušnje, 1987–2007

Klasifikacija prispevka po COBISS-u: 1.04

ABSTRACT

The author of the article is an geodesist specialised in the field of spatial planning. The article brings an overview of his personal experience gained during his first twenty years of professional work in the field of spatial planning in Slovenia during the period 1987-2007. The article critically presents fields and basic themes of his professional preoccupation, evaluates knowledge gained during his study of geodesy at faculty in Ljubljana in the period 1978-1983, brings possibilities and practical range of interdisciplinary collaboration in the field of spatial arrangement, relation between professional work and activities in experts' associations and evaluates present social circumstances of geodesist's activities in the field of spatial arrangement in Slovenia. Related to listed topics the article also brings some suggestions aimed to improve (collective) experts' qualification of spatial-planning-oriented geodesists and their social influence and role.

KEY WORDS

geodesist, spatial planning, Slovenia, experience, 1987-2007

1 UVOD

Mineva dvajset let, kar kot 'geodet-planer' profesionalno delujem na področju prostorskega načrtovanja. Ob jubileju dr. Milana Naprudnika, katerega študent sem bil pred četrto stoletja, je tudi moj osebni mini delovni jubilej ter povod in priložnost za razmislek, kaj (mi) je omenjenih dvajset let navrglo z vidika rezultatov in izkušenj delovanja kot 'geodeta-planerja' v službenih in

strokovno-interesnih krogih ter v širši javnosti. Menim, da so v nadaljevanju podani osebni vtisi, ugotovitve, ocene in predlogi lahko zanimivi za kolege geodete in kolegice geodetke, še zlasti tiste, ki delujejo na področju urejanja prostora, obenem pa tudi za druge strokovnjake(inje), ki pri svojem poklicnem delu redno ali občasno sodelujejo z 'geodeti-planerji'.

2 KAJ JE 'GEODET-PLANER'?

Profesionalna in strokovna identiteta, tj. samopodoba in hkrati podoba nekoga v javnosti, je ena od pomembnih sestavin posameznika, iz katerih ta izhaja pri vsakodnevnem poklicnem delovanju. Za profesionalno identiteto podobno kot za druge vrste identitet nekega posameznika velja, da to ni toliko tisto, kar posameznik po svojih 'izvornih značilnostih' je, temveč bolj to, kar hoče biti oziroma postati. Identiteta torej bolj kot v 'koreninah' korenini v ciljih, namerah in zavestno usmerjenih dejanjih. Obenem velja, da identiteta izraža držo ali položaj nekega subjekta glede na druge subjekte in se oblikuje skozi proces identifikacije ter razlikovanja (Luthar, 1998).

Vse to sem temeljito izkusil pri svojem doseganju profesionalnem delovanju, in sicer toliko bolj zato, ker delam v okolju, v katerem prevladujejo strokovnjaki, ki nimajo izobrazbe 'geodeta-planerja'. A ta pojem je neuraden in zgolj delovnega značaja, enako kot njemu soroden pojem 'geodet-prostorec'. Toda prav v nazivu 'geodet-planer' je zgoščeno marsikaj, kar ilustrira vlogo in položaj geodeta, delujočega na razvejanem področju prostorskega načrtovanja (tj. državnega, regionalnega in lokalnega prostorskega načrtovanja (Pogačnik, 2006), vključno z urbanizmom).

Zlasti v začetnih letih službenega delovanja v prostorsko načrtovalski 'praksi' sem opažal, da sodelujoči strokovnjaki drugih strok nimajo jasne predstave, katera znanja na področju prostorskega načrtovanja geodet, ki je bil študijsko usmerjen v urejanje prostora, sploh premore. Še celo več: kdaj pa kdaj sem dobil vtis, da nekateri menijo, da tovrstnih znanj ne premore prav dosti. In tudi sam spočetka nisem prav dobro vedel, pri katerih prostorsko načrtovalskih delih bi se moje univerzitetno pridobljeno znanje najbolje obneslo. Zatorej sta šele večletna praksa in preizkušanje ob konkretnih nalogah pokazala značilnosti, prednosti in pomanjkljivosti tega znanja. In šele tako se je postopoma izoblikovalo strokovna identiteta, poimenovana 'geodet-planer', in sicer tako konkretno moja osebna kot tista splošnejša, ki jo (tudi) skozi mene prepozna moja delovna, strokovna in širša okolica. V slednji žal še vedno izrazito prevladujejo tisti, ki za obstoj geodetov-planerjev takorekoč ne vedo.

3 ZNANJE DOBIVAŠ, ZNANJE DAJEŠ – KOMU, ČEMU IN ZA KAJ?

Vsak strokovnjak, ki deluje na področju prostorskega načrtovanja, potrebuje naslednje vrste znanj, veščin in izkušenj:

- splošno znanje o zadevnem področju (zgodovinski razvoj človekovega oz. družbenega udejstvovanja na področjih urejanja prostora in prostorskega načrtovanja, enciklopedično poznavanje primerov iz literature in na podlagi ogledov 'na terenu', zgodovinski in sodobni razvoj ter dosežki stroke ...) (Pogačnik, 1992);
- metodološka znanja in znanstveni ter strokovni terminološki aparat;
- tehnike in tehnologije izdelave prostorsko načrtovalskih 'proizvodov', tj. rezultatov tovrstnega

strokovnega dela;

- poznavanje družbenega konteksta (zgodovinske in sodobne, splošne in konkretne značilnosti družbe, v kateri stroka deluje; ekonomske, sociološke, pravne, politične, splošno kulturne ipd. razsežnosti in določila prostorskega načrtovanja);
- praktične izkušnje, pridobljene ob delu na konkretnih nalogah v stvarnem strokovnem in družbenem okolju.

Poglavitni vir zgoraj navedenih znanj, deloma pa tudi veččin in manj izkušenj, je zagotovo univerzitetni študij. Študij geodezije z izbirno 'prostorsko usmeritvijo' na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo (FAGG) v letih 1978–1983 nam je takratnim diplomantom dal solidno podlago za profesionalno pot na področju prostorskega načrtovanja in širšega urejanja prostora. Tudi če izhajam iz svojih dosedanjih osebnih profesionalnih izkušenj, lahko ocenim, da me je z vidika danes potrebnih znanj na omenjenih področjih dovolj dobro 'oborožil' z večino od naštetega v zgornjih alinejah. Obenem pa žal ugotavljam, da v teh svojih 'geodetsko-planerskih' dvajsetih letih skoraj nikoli nisem potreboval nekaterih posebnih znanj, povezanih npr. z zahtevnejšo matematiko, fiziko, izravnalnimi računi, statistiko in geodetsko astronomijo. Tako bi bilo z vidika mojih naknadno ugotovljenih profesionalnih potreb bolje, če bi bil del takratnega študijskega programa bolj poudarjeno usmerjen v metodike prostorskega načrtovanja, tehnike in tehnologije izdelave prostorskih aktov, pridobivanje obsežnejših praktičnih izkušenj pri delu na konkretnih prostorsko načrtovalskih nalogah (zlasti komunalno in regionalno obeleženih) in predvsem v spoznavanje družbenega konteksta prostorskega načrtovanja (pravna, sociološka, ekonomska in politična znanja, prirejena potrebam geodeta-planerja oz. prostorskega načrtovalca). Omenjeno sem namreč moral ob delu – neredko s težavami in za (pre)visoko ceno – pridobiti sam, če sem se hotel profesionalno uveljaviti ali celo obdržati na področju prostorskega načrtovanja. Pri tem zlasti poudarjam težavna soočanja z nosilci raznolikih interesov v prostoru, tako tistih iz politične, gospodarske in najširše javnosti kot tudi tistih iz nekaterih disciplinarnih sektorjev, udeleženih v postopkih prostorskega načrtovanja. Praktična družboslovna znanja, diplomatske, pogajalske, psihološke ipd. spretnosti ter splošno-kulturna razgledanost geodeta-planerja (oz. prostorskega načrtovalca) pri tem igrajo nadvse pomembno vlogo. Del omenjenega bi lahko zagotovil študijski program, večino pa si mora posamezni strokovnjak vendarle zagotoviti sam.

Večletne delovne izkušnje so mi potrdile, da mi je moja univerzitetno pridobljena izobrazba geodeta s prostorsko študijsko usmeritvijo (ki sem ji sam dodal še nekaj socioloških znanj in podiplomsko pridobljenih znanj urbanističnega in prostorskega načrtovanja ter varstva okolja) omogočila uspešno izdelovanje:

- prostorskih planov za območja občin (Kos Grabar et al, 1999; Kos Grabar, 2001);
- prostorskih aktov za velike posege v prostor (npr. za avtocestne odseke) (Kos Grabar et al., 1990);
- prostorskih aktov z generalizirano vsebino (npr. nekdanjih programskih in urbanističnih zasnov);
- strokovnih podlag za potrebe prostorskih aktov, nanašajočih se na večja območja (obsežnejše mesto, občina, regija) (Drozg et al., 1996);

- prostorsko evidenčnih nalog (evidence prostorskih aktov, evidence v zvezi s stavbnimi zemljišči, urejanje prostorskih podatkov za izbrana večja območja ...) (Kos Grabar et al, 1995).

Vendar je strokovno korektna in kakovostno opravljena naloga le ena sestavina profesionalnega dela. Sicer je nemara res najpomembnejša, a tu ne gre zanemariti družbenega sprejemanja strokovnega dela. S tem merim na materialno in nematerialno vrednotenje dela geodeta-planerja (ali širše prostorskega načrtovalca), na njegov stvarni vpliv in družbeni uspeh ter na ugled te stroke. S prehodom na kapitalistično gospodarstvo in tržno ustrojen družbeno-ekonomski sistem v Sloveniji se je marsikaj glede prej omenjenega spremenilo. Če je v prejšnjem sistemu na področju prostorskega načrtovanja odločilno vlogo igrala naveza 'politika-stroka', takšna vloga dandanes pripada navezi 'politika-nosilci kapitalске moči'. Ta sprememba je botrovala tako ostrejšim ekonomsko-finančnim pogojem za profesionalno strokovno delovanje na področju prostorskega načrtovanja kot tudi upadu ugleda, družbenega vpliva in 'teže' strokovnjakov s tega področja - v kar smo seveda vključeni tudi geodeti-planerji. Tako se npr. zdi realna opazka strokovne kolegice geodetke-planerke, ki pravi, da je dandanes določena količina denarja veliko težje pridobljena na področju prostorskega načrtovanja kot na področju geodezije.

Če sta dejanski vpliv in družbena odmevnost strokovnjakov (med njimi tudi geodetov-planerjev) v zadevah prostorskega načrtovanja dandanes v Sloveniji pomanjkljiva, je dodatno zunanja oteževalna okoliščina za njihovo profesionalno delovanje povečini nezadostno razvita prostorska kultura povprečnega prebivalca Slovenije (Čelik, Simoneti, 2004). Pomemben del tega je neinformiranost in nepoučenost večine ljudi o zadevah poseganja v prostor, neredko pa tudi trdovratno vztrajanje posameznikov izključno na njihovih individualno zastavljenih prostorsko pogojenih motivih in ciljih.

Posledica vseh prej opisanih okoliščin je, da je vloga prostorskih načrtovalcev neredko zreducirana na urejeno 'risanje' in elaboriranje prostorsko načrtovalskih teženj in želja politikov, nosilcev kapitalске moči ali (manjših) zasebnih investitorjev. Sicer lahko rečemo, da takšno delo za geodete-planerje sploh ni nobena (tehnična, organizacijska ipd.) težava, a je to seveda le slaba tolažba za opisane razmere, v katerih profesionalno delujemo.

4 INTERDISCIPLINARNE PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI GEODETA-PLANERJA

Prostorsko načrtovanje je interdisciplinarna veda, stroka in dejavnost, zato so za uspešno profesionalno udejstvovanje na tem področju nujna prav takšna znanja, veščine ter pristop strokovnih in drugih protagonistov. Spričo sodelovanja in nujnega srečevanja različnih vrst strokovnjakov (in laikov oz. manj poučenih državljanov) v postopkih izdelave prostorskih aktov in strokovnih podlag zanje prihajajo vsakodnevno do izraza primerjalne prednosti in pomanjkljivosti omenjenih udeležencev. Teh se je treba zavedati, če naj bo izdelava prostorskih aktov vsebinsko kakovostna in organizacijsko uspešna.

Osebnе izkušnje mi pravijo, da geodet-planer lahko v interdisciplinarno sestavljeno ekipo strokovnjakov vnese obilo delovne organiziranosti, sistematičnosti, tehnično-tehnološke (računalniške) 'okretnosti' in natančnosti obravnave zadane teme, obenem pa zavedanja potrebe po pravni in postopkovni korektnosti skupnega dela ter potrebe po funkcionalnosti in praktični uporabnosti rezultatov tega dela.

Ob svojem razmišljanju o zgornjem često pomislim, kako se študentje posameznih fakultet ob svojem študiju nevede naučijo, priučijo ali navadijo vedenjskih, vrednostnih in 'osebno-kulturnih' vzorcev, ki vanje pridejo nekako 'spotoma', posredno in skoraj nehote. Gre za tisto, kar lahko opišemo kot skupne osnovne značilnosti diplomantov posameznih fakultet, tisto, kar jih dela medsebojno skupinsko različne. In kar je za eno strokovno skupino vrlina ali prednost, lahko druga skupina ocenjuje kot pomanjkljivost ali celo hibo - in nasprotno. Sam štejem sistematičnost, metodološko temeljitost, delovno organiziranost in točnost (eksaktnost) za vrline, s katerimi sem se osebnostno dogradil tudi in predvsem skozi študij geodezije. Ob tem lahko rečem, da so se omenjene vrline in profesionalno-značajske lastnosti - ob hkratnem ozaveščanju velikega pomena interdisciplinarnosti znanj strokovnjaka - oblikovale tudi in zlasti ob poslušanju študijskih predmetov, katerih nosilec je bil izr. prof. dr. Milan Naprudnik. Še danes, po več kot četrto stoletja, se spomnim nekaterih njegovih pronicljivih stavkov in tematsko širokih prikazov s predavanj o inventarizaciji prostora in tematski kartografiji.

Ob omembi zgornjih primerjalnih prednosti znanj in veščin geodeta-planerja pa je treba reči, da ga druge vrste strokovnjaki pri interdisciplinarnih prostorsko načrtovalskih aktivnostih glede nekaterih stvari neredko prekašajo. To se nanaša predvsem na zavedanje družbenega, političnega in ekonomskega konteksta ter sprejema/percepcije njihovega skupnega dela ter njegovih rezultatov, nadalje na zmožnost ugotavljanja prostorskih problemov in prostorsko urejevalskih potreb, na iskanje in podajanje rešitev za te probleme in potrebe ter na zagotavljanje estetske komponente v načrtovanih prostorskih ureditvah. Opisanih razlik med enimi in drugimi strokovnjaki pa ne gre pojmovati kot slabost, temveč kot vzpodbudo za njihovo sodelovanje, priložnost za dopolnjevanje znanja vsakega od njih in vzgib za rast njihovega skupnega (timskega) znanja in usposobljenosti.

5 DODATNO IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE TER STROKOVNO ZDRUŽEVANJE

Spričo hitro spreminjajočih se družbenih razmer, pravnih okvirov in tehnično-tehnoloških možnosti za prostorsko načrtovalsko delo je dodatno sprotno izobraževanje ter usposabljanje geodetov-prostorcev nujnost. Vse to izhaja že iz same tematske širine in raznovrstnosti področja prostorskega načrtovanja. Spričo tega je skoraj dolžnost vsakega geodeta-planerja (in seveda tudi drugih vrst prostorskih načrtovalcev), da po svojih zmožnostih skrbi za rast in razvoj svojega znanja. Ob tem mu lahko ponudijo pomembno podporo zlasti organizacija, v kateri profesionalno deluje, strokovna združenja, v katera je vključen, in njegova matična fakulteta. Glede tega ugotavljam, da lahko delovne organizacije namenijo več ali manj tovrstnih izobraževalnih podpor in vzpodbud, kar je odvisno predvsem od njihovih finančnih zmožnosti in kadrovske-razvojnih ambicij. Tudi strokovna združenja lahko naredijo na tem področju več ali pa manj, pri čemer je pomembna okoliščina številčnost strokovnjakov in družbeni vpliv kake stroke. V zvezi s tem lahko žal ugotovim, da maloštevilnost geodetov-planerjev oz. geodetov-prostocev ni okoliščina, ki bi zagotavljala dovolj obsežno dodatno strokovno podporo posameznim tovrstnim strokovnjakom. Vendar je omenjeno slabost mogoče nadomestiti z večjo stopnjo zavedanja potrebe po 'strnitvi vrst' in dvigu učinkovitosti strokovno-društvenega delovanja. Podobno velja za to, ali

matična fakulteta spremlja diplomante na njihovi profesionalni poti. Zagotovo obstajajo še neizkoriščene možnosti in oblike, ki bi omogočile trajnejšo in strokovno plodnejšo povezavo oz. povratno strokovno komunikacijo med generacijami diplomantov 'prostorske usmeritve' v študijskem programu geodezije in zadevno fakulteto samo. Vse naštetu bi pomembno prispevalo k temu, da maloštevilni slovenski geodeti-planerji tu in tam ne bi dobili občutka prepuščenosti samim sebi.

'Geodeti-planerji' bomo skupaj z druge vrste 'geodetov-prostorcev' v družbi bolj prepoznavni in cenjeni, če bomo povezano, sistematično in dolgoročno skrbeli za prirast in koristno javno rabo svojega (kolektivnega in posameznikovega) znanja. Ustvarjalna medsebojna komunikacija, redna priprava strokovnih prispevkov, izdajanje revij, publikacij in knjig, organiziranje tematskih srečanj, prirejanje razstav ... vse to bo veliko bolj prispevalo k izboljšanju našega družbenega položaja kot občasno pritoževanje, kako da nas drugi, 'večji in močnejši' od nas, ne cenijo dovolj ali nas nočejo upoštevati. Če bomo z uspešno izpeljanimi projekti poskrbeli za lastno teoretično, strokovno in delovno-operativno pomembnost, bo prej ali slej prišel tudi družbeni vpliv, priznanje, pristojnosti in pravice.

Literatura in viri:

Drozg, V., Kos Grabar, J., Murovec, D., Gugo, J., Lenarčič, S. (1996). Degradirane površine, proste površine: urbanistična zasnova mesta Maribor. Maribor: ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje.

Kos Grabar, J. (2001). Občinski prostorski plan od ozalida do interneta: prikaz spremembe tehnologije izdelave kartografske dokumentacije kot dela prostorskega plana Mestne občine Maribor. Geodetski vestnik, 3, 417-426.

Kos Grabar, J., Sterguljč, R., Murovec, D., Stare, N., Hreščak, T., Černe, E., Janžekovič, J., Motaln, J. (1990). Programska zasnova za avtocesto Šentilj-Zagreb, odsek Šentilj-Pesnica: predlog. Maribor: ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje, [naloga za] DO Cestni inženiring Ljubljana.

Kos Grabar, J., Lenarčič, S., Ledišek, V., Novak, V. (1995). Računalniška priprava kart zazidanih in nezazidanih stavbnih zemljišč na območju občine Maribor v merilu 1 : 5000 in osnove za vzpostavitev evidence teh zemljišč. Maribor: ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje, [naloga za] Sklad stavbnih zemljišč Maribor.

Kos Grabar, J., Polanc Marinič, V., Zadravec Klemenčič, O., Židanik, J., Hreščak, T., Poredoš, A., Kuzmanič, A., Konečnik Kunst, M., Stare, N., Dvornik Perhavec, D., Živec, N., Lenarčič, S., Novak, V., Trobec, T., Motaln, J., Ribič, J. (1999). Spremembe in dopolnitve prostorskih sestavin dolgoročnega plana občine Slovenj Gradec za obdobje 1986-2000 in družbenega plana občine Slovenj Gradec za obdobje 1986-1990, za območje občine Mislinja v letu 1997: (prostorski plan občine Mislinja z Urbanistično zasnovo naselij Mislinja in Šentilj pod Turjakom): predlog. Maribor: ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje, [naloga za] Občina Mislinja.

Luthar, B. (1998). Ne tako visoka kultura - prepovedani užitki nakupovanj. Časopis za kritiko znanosti, 189.

Pogačnik, A. (1992). Urejanje prostora in varstvo okolja. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

Pogačnik, A. (2006). Kako izdelamo prostorske načrte. Maribor: Obzorja.

Čelik, M., Simoneti M. (uredn.) (2004). Prostorska kultura 2003. Ljubljana: Trajekt, zavod za prostorsko kulturo.

Prispelo v objavo: 14. maj 2007

Sprejeto: 18. maj 2007

Jože Kos Grabar, univ. dipl. inž. geod.

ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje d.o.o., Grajska ul. 7, SI-2000 Maribor

E-pošta: joze.kos@zum-mb.si